348

Asiatic Society
G 8365 (2)
Anandasanjivana
348
No. of Sheets 42.

emp - 42

G.8365

तेषां नामानि वक्ष्यामि केशवादि क्रमेण वायेषां श्रवणमात्रेण लभ्यंते सर्वसंपदः ॥ ॥ केशवः शंखचक्राभ्यां पद्म
नगदयोस्तथा ॥ पद्मं कौमोदकी शंखचक्रं नारायणो मतं ॥ ॥ शंखचक्रगदापद्मैर्माधवः परिकीर्त्तितः ॥ गदाच
चक्रशंखैश्च गोविंदः सद्भिरुच्यते ॥ ॥ पद्मशंखगदाचक्रैर्विष्णुरित्यभिधीयते ॥ शंखाब्जचक्रैर्गदया क्रेयः श्रीम
धुसूदनः ॥ ॥ गदाचक्राब्जशंखैश्च त्रिविक्रम इतीरितः ॥ चक्रं कौमोदकी शंखं पद्मैर्वामन उच्यते चक्रं कौमोदकी पद्मं
शंखेन श्रीधरो मतः ॥ चक्रपद्मगदाशंखैर्हृषीकेशो निरूप्यते ॥ ॥ पद्मं चक्रं च शंखं च पद्मनाभो गदां दधत् शंखं गदां प
द्मचक्रे दधद्दामोदरो मतः ॥ ॥ एते द्वादश विख्याताः प्रबंधाः श्रीहरेः प्रियाः नामाचारात्क्षीयंते येषां पातकराश
यः ॥ ॥ भूतप्रेतपिशाचाश्च रक्षोगणसमन्विताः ॥ श्रुत्वैतत्पावनं गीतं यांति नाशं श्रुतेर्मते ॥ ॥ अस्मादैश्वर्यवृद्धिः स्या
त्पुत्रपौत्रसमन्विता ॥ विजयश्चापि संग्रामे वंध्यातासमहीभुजां ॥ एतन्नित्यं शुभं ध्यात्वा यो गायति त्रिषु ठणः । सर्व
पद्धिनिर्मुक्तो जायते श्रवणात्तथा ॥ ॥ रहस्यमिदमाख्यातं नादेनादप्रसोः स्वकः गानारंभे प्रगेयं स्यान्नंदते च विशे
षतः ॥ ॥ गीताद्वयं संभुत्यत्वं नंदी धायोपकल्पते । गोपीपरिवृतः कृष्णः सपुत्रस्तं सदाश्रये ॥ इति द्वादशविष्णु २

गजेंद्रगतिः ॥ १४ अथ हर्षमंठः ॥ आदिताले न यत्रादि मंठके न च गीयते ॥ ध्रुवके द्रुतमंठः स्यात् दृंड्हुकं नामकीर्तनं ॥ मल्ला
रश्चैव रागेषु रसे हास्ये च गीयते ॥ हर्षाख्यो मंठकः सोऽयं गीतो गीताविशारदैः ॥ इति हर्षमंठः ॥ १५ अथ षाद्यितापु
त्रकः ॥ आदौ चेद्रुतमंठः स्यात् षाद्यितापुत्रको ध्रुवे ॥ अद्रुतालेन चालोगो रसरागौ सुखप्रदौ ॥ युगपत्सूर्जरी रागे
वर्णितं पिच पुत्रयोः ॥ षाद्यितापुत्रको नाम्ना मंठको यमुदाहृतः ॥ इति षाद्यितापुत्रकः ॥ १६ अथ पंचशरः ॥ हंस
को मंठको यत्र दर्पणो द्रुतमंठकः ॥ आलोगे मन्मथस्तालः शृंगारे गीयते सदा ॥ देशाख्ये तिशुभे रागे गदितो
श्रुतेरेण स्मंठः पंचसरे नाम्ना कामिनां वल्लवर्द्धनः ॥ इति पंचशरः ॥ १७ अथ शेखरः ॥ प्रबंधे मंठके स्थाले
साताप श्च प्रयोगे भुक्त रसे शांते च तालकामे रागे स्यात् ये कच्चेन चाः स्वरापयत्र प्रयुज्यंते नागायकलीलया ॥
शेखरो यं प्रबंधानां तस्माद्धैव रूप्यते ॥ इति शेखरः ॥ १८ अथ वीरलीलः ॥ आदौ मंठकतालः स्यान्नंतः स्या
द्वीरविक्रमः ॥ द्वयोर्धरणिकाः सप्तवीरे गीताः पुनस्तनैः ॥ रीतिश्चारबटी यत्र रागे वीरोचितो भवेत् ॥ उद्दंडो ये
न कथितो वीरलीलस्तिने हि सः ॥ इति वीरलीलः ॥ १९ ॥ अथ प्रतापशेखरः ॥ प्रतापशेखरः पूर्वं नतो म

ध्रुवं ॥ ॥ अथ लक्ष्मीनारायणः ॥ नारायणपदांकश्चेद्यत्र रागः पुरो भवेत् पक्का द्विकाश्च रागिण्यः सोयं लक्ष्मीहरि
मतिः ॥ ॥ यद्वा तदादौ रागः स्यात्तद्रागिण्यश्च श्रियांकिताः । पंक्तानां वक्ष्यमाणानां स्वरस्मादपि सत्साध्यते ॥ ॥ तालः शुद्धनि
प्रोक्तो लक्ष्यकाश्रयवक्षया ॥ प्रधानाश्च रसाः प्रोक्ताः स्वरा यांश्च निजेच्छया ॥ अनेन गेत्र प्रमंठः स्यात्पुनश्च उद्ग्राहो नवेत्या निःसा
रुकः प्रयोगादौ देवतावर्णने मतः ॥ इति लक्ष्मीनारायणः ॥ ॥ अथ उमामहेश्वरः ॥ शंकरस्मरणे रागो गौरे खश्च विशेषतः ॥
रागाणां ब्रह्मसूत्रवा च पुत्रामात्रपुरो भवेत् ॥ लक्ष्म्यं कितौ परितमाजा तैरेव प्रवर्तिये हः ॥ तालो चर्चरनामांकस्ततो जौर्य
निधांकितः ॥ शेषं गौरेश्वरे प्राग्वत्तदा हग्र हरि हरो मतः ॥ एवं तालैश्च सावित्रीसहितो ब्रह्म ॥ पुत्रोद्भूः पुण्यदायते रम्य
दाश्चयश्शस्करः ॥ इति उमामहेश्वरः हरिहरब्रह्मसावित्री प्रबंधः ॥ पदिग्गजस्तु निमितै रागैस्तन्नामांकादित्रिर्लयैः ॥ ज्ञेयः
पदैः प्रबंधे स्विन्नप्रमंठाः स्फर्यदेच्छया ॥ स्वरपाटाश्च कर्तव्याः सक्षद्गेयः योच्यते ॥ अथ क्षमतालसंभूतिर्विना स्वरपु
रागामेः ॥ अनन्तपूर्वदः स्यात्तत्प्रमंठेस्तुरितामता ॥ नात्र गेय प्रबंधेसौ गेयो मध्यक्रमेण हि ॥ द्वियाथमानां स्तुतिः कार्या ग्रसेस्मि
रागजवूथदा ॥ यमस्यानि त्रतः कोर्वस्त्विवा कार्या स्तुतिर्द्वयोः ॥ इति दिग्गजलक्षणं ॥ ॥ अथ रसकदंबकः ॥ विधरसकदंबः ॥

अथ सोमवल्लभः ॥ उद्ग्राहे प्रतिमंठः स्यान्मंठकेन समन्वितः ॥ ध्रुवे च झंपतालः स्यान्मंठके नैव संयुतः ॥ आ
भोगे त्रिपुटो ज्ञेयो मंठके सोमवल्लभो । गेयो हास्यरसे चायं रागे सोमेश्वरे तथा ॥ इति सोमवल्लभः ॥ ॥ अथ सर्वतोभद्रः ॥ सक
मंठकतालः स्यान्नेतान्यस्य यदृच्छया ॥ पुनरन्यो मंठकः स्यादिच्छया च पुनः स्मृतः ॥ प्रोढ आद्यत्र यस्के वंजं गैर्नवनवैः कृतः ॥
कविश्लीप्रः कथितं मंदः कविन्न्यधागति लवैग्ना मंठोयं सर्वतोभद्रो रसरागैरलंकृतः ॥ उपदिष्टो हि भारत्या नारदाय यशस्विने ॥
इति सर्वतोभद्रः ॥ षडस्तु ह्यक्ता भारती प्रीत्या तुष्येत् नारदमिसपवकुन्नेमी नारदसंख्या तामंठास्तत्वमिता मया ॥ किंचिदुद्धस्य
सूतं तेव दोषमन्यत्र प्रसंगतः ॥ कंकालपुटितो मंठो वंकालेनापि वा सवैश्रमिश्रितः ॥ पुटितो वापि रागेण निर्मितस्तथा ॥ रसे
भयानके गेयो वीरे वापि विचक्षणैः ॥ वरेखरपाटिका रागे मंठकः शत्रुमर्दनः ॥ इति शत्रुमर्दनो नाम षड्विंशो मंठकः ॥ २६
इति भारतीमतीय षड्विंशतिमंठकप्रकरणं ॥ ॥ इति भारतीमतीयानवासीति प्रबंधाः परिपूर्णाः ॥ ॥ अथ चच्चरसंब
द्धप्रबंधप्रकरणं ॥ तत्रादौ द्वादशविधेश्च भुजप्रबंधः ॥ शंखचक्रादि पद्मास्तालाज्ञेयाश्च भुजे ॥ पञ्चमंडः सविके
यः स्वरपाद्यैः संयुतस्तथा ॥ ॥ रागे शुद्धलिविदृश्च विष्णुस्तुतिसमन्वितः ॥ शंखादीनां प्रचवर्तीश्चक्रे दैद्धादशत्तिः स्मृताः

नोत्कर्षैगाथा ॥ अथ स्वरांकः ॥ स्वरांकः सस्वरपदो विद्वद्भिः स हगायते ॥ पदांते गमसद्भिते स्त्रिलिसालेरसःस्वतः ॥ इतिस्व
रांकः ॥ ९८ अथ त्रिभंगिः ॥ त्रिसंगि तालजवाद्या विसंगिच्छंदसोथवा ॥ तालरागत्रयाद्यापि त्रत्रयम तथाथवा ॥ देवत्रयस्त
वाद्यद्याविसं, गिःपंचधमता ॥ स्वरपाटपदैर्गेया तालवैगुण्यमुक्तिका ॥ इति त्रिसंगिः ॥ ९७ अथ त्रिपथः ॥ त्रिपथस्तु त्रि
लिःपादैर्वाद्यांतःप्रथमस्त्रतः ॥ विरुदांतःस्वरांतोन्योन्यासोस्य विरुदैर्मतः ॥ इति त्रिपथः ॥ ९८ द्विपथस्त्रिविधा पूर्वं
गाथा या श्लोकं दसालवेद्या गाथा पंचपदी ज्ञेया त्रिपदा षट्पदा पुनः ॥ तालहीनो यतस्तु कः सस्याद्देव चतुष्पद्या गाथै
कस्मिन्नस्वरैर्मुक्ता सान्यवगमका द्विता ॥ तृतीये तद्वये नाद्यापट्ठ येतद्वयोज्झिता ॥ पुनर्नगीथा नवविभतन्मात्रानाम
वोच्यते ॥ अजेवेधी दशकलापके नायुग्मिसारसे ॥ अजे वेदसु वसुसूर्या युग्मेन मरसं डुके ॥ तिथिसंख्याश्च हंसे सुग्वे जे
युग्मेत्रयोदश ॥ विश्वेच मनवःप्रोक्ताः कुररास्वेय थाक्रमं ॥ शरेंदव श्चंडले खेविषमेसानवःसमे ॥ कुंजरोविश्वति
थिर्लिस्तिलके तिथयोमनुः ॥ हंसली ले विश्वतूपा अजेयुग्मे यथाक्रमं ॥ श्वेतगालवघ्नो मीर्षायदि पंचादये द्वये
न शिलेविपंचि ह्येषा मयूरे वात तेलवे ॥ स्वमात्रा या विनिमयान्न बाधा लक्षणे सवेद ॥ इति द्विपथलक्षणं ॥ ९९ ॥

स्यानुद्वानः सेवादिलिसुसः ॥ सप्रादेर्मध्यमः प्रोक्तो दशलिःस्यात्सउत्तमः ॥ रागेः प्रसिद्धैर्गीतवस्तालैरपिप्रसिद्धैः ॥ ऊया
सोदिप्रितः मंडैः स्वरचये श्चस्वराक्तितः ॥ लक्षणसप्रबंधस्ना माप्यो पसल्येग गुरुतस्मान्महाप्रबंधे शुगातवो सोन्यपा ॥ रूप
पा ॥ इतिरसकदंबक ल्हणं ॥ १०० ॥ अथरागकदंबकः ॥ रागैस्तालैश्च बहुभिर्निबद्धः स्यात्कदंबकः ॥ मूल लेगयाबद्ध प्रकारोबहु
भेदस्तत्र तेलवेद्या ॥ चतुर्भिःसागरः ख्यातःसप्तलिर्द्वीपसंज्ञितः ॥ अष्टलिर्वीसवोढेयो मातुर्द्वादशलिर्मतः ॥ तपः षोडशलिःप्रो
क्तो द्विगुणैस्तैर्महत्तरः ॥ एवेदेव प्रकारस्य प्रत्येकं स च तुर्विधः ॥ आद्यपादलिश्चतुर्भेदैर्वेलेदाजिनैर्मिता ॥ चतुर्णांपादबि
उद्यपद्दतेनात्वाद्यावेगः ॥ एकथमद्विद्वित्रिचतुर्योगलैदेस्तिथिभितेर्द्दुताः ॥ स्वरस्सायिमिताः स्पष्टकैस्तत्रयोपिद्विगुणिताः स्त्रिभिः ॥ के
वलस्वरसुद्धार्थमिश्रनेदैस्तु वैतिधा ॥ आलादिम्मितालैदायेथराजेंद्रनिर्मिता ॥ केचिदाङ्क द्वियातत्र च उर्लिर्दस्तरागकैः ॥ ता
लमानद्वयाद्याद्वैः पतरन्यासससंद्वृतः ॥ गद्यजो वैकतालेन नंद्यावर्तोभिधीयते ॥ स्वस्तिके द्विगुणस्तस्माद्वकथितः पू
र्णसूरिभिः ॥ पद्मबंधाततगर्लैवमपमेडितं बिंडः ॥ पेषितं पूर्वं पूर्वस्माद्विगुणं च परंपरं ॥ इति रागकदंबकः ॥ … ॥ अथ
नलहं… पंचंधः ॥ तद्यनलहणनाम्त्रि प्रबंधेदानबुप्सिनं ॥ मद्दनराणं तद्धा… यद्यष्टिकमप्यापिवा ॥ तत्र पाठश्रुश्र

श्राद्या शुद्धा पुनः शोणपीता हृष्टा यथाक्रमं। पूर्वकामस्ततो रोडी वीरो वीलसकः पुनः। पांचाली च पुनर्लाटी गौडोरी
ति विदर्भजा।। कैशिकी चारभटी वृत्तिः सात्वती वृत्तिका। भारती चरमे वंधे रागाणामथ निश्चयः।। श्रीरागो थ वसं
तश्च कैशिकः ककुभस्तथा। मंठताले द्वितीयश्च प्रतितालस्तृतीयकः। कंकालश्च चतुर्थे स्यादेवं तालक्रमो मतः।।
त्रिपंडास्याः गणद्वंद्वाद्या पंचा परास्कंदा खंडनामकः सर्वा पूर्वा द्वितीया वह्निवायुजा। तृतीया वियदर्कास्या लूजं
लप्रलवा परा। श्रातोगः प्रतिमंडश्च लक्षणे तु कृयद्दृक्षया।। गणैला पंचमी प्रोक्ता मास्याद् दष्टगणो द्भवा। त्रिपंडाग
मकैः पुष्पा पुरसा प्राप्त संभुता। कुसुमेला पकंचा वतालरागो यदृक्ष्या। कवेर्नीम युता सोमामिता लापकं गणै
र्हंसैर्निर्मिता या स्यात्तस्तदर्थ परिष्णोस्मितैः।। तालरागो यथा पूर्वं विकल्पः स्याद् यदृच्छया। लेखा जिनमिता स्त्रस्य
व मैला यामता बुधैः। एकोनत्रिंशतं यावद्वर्णैः षष्ठ्यादि वर्द्धितैः। पूर्वा मधुकरी प्रोक्ता सुस्वरा करिणी परा। सुरसा
ख्यपतंजन्यो कामसोमवतीदयं। प्रभावती मालती द्वे ललिता भोगसंभुता। पुष्पकंतिमती युग्मं सोमिश्राकः लि
तापूराजमनोरतिमलाइयानलिन्यकंसुतानथा। विपुला विपुलता स्याद् द्विशाला सरला तथा। तरला च चन्द्रविद्या
रागक्ला ... संयुतो। मेलापोगमकैर्युक्तः कवेर्नाम समन्वितः।। गमकप्राससंयुक्तो युक्तो नायकसद्गुणैः।। पला पदै

... ति स मोदः।। अथ श्रयवर्णसरः।। वर्णसरः स्वतालेन स्वरपाटपदैर्युतः। तेनालिखव वंद्री स्यात् स्वस्वसाधोः पुरतः श
तः।। इति विलसकः।। अथ षट्तत्त्वलक्षणं।। तत्त्वं पद्येन पादांते पद्यांते वा स्वरैर्युतं। विना वा छंदसा तत्तेने स्तालेन गीयते
।। इति तत्त्वलक्षणं।। अथ वदनं।। रसाढा हिद्वयं वाङ्कस्ततो ऽतः स्वरपाटयुक्। वदनं तु पवदनं रसद्वययुजा स्थितिः।। य
मयुग्मासु वदनं वाङ्कतो रसयुग्मतः।। ४० इति त्रिविधं वदनं।। अथ विजयलक्षणं।। विजये तेन काः पूर्वं स्वराः पाट
पदानि चागेयो सौ विजये ताले तैर्नर्पासो विधीयते।। इति विजयलक्षणं।। ४ अथ कौंचपदलक्षणं।। समोसमौ चच
चारो ना सु कौंचपदे गुरु। स्वरोऽङ्काहः स्वरैर्न्यासः प्रतिताले थ मुस्मकः।। इति कौंचपदलक्षणं।। अथ कलहंसल
क्षणं।। कलहंसो द्विधा स्मृतो गद्यपद्यप्रभेदतः। गद्यो द्वावे पदन्यासः स्वरानुगीबाच पद्यजः। पदांते स्वरसंबद्धो ह्यं पाता
लादयो द्वयोः।। इति कलहंसः।। अथ कंडुकः।। कंडुकः पदपाटाद्यो विरुद्धैश्च समन्वितः।। कंडुके नैव तालेन मायास्वा
लमिता मताः।। इति कंडुकः ४३ अथ दंडकः।। दंडकश्छंदसा वद्धो नैकलेदेन दंडकः।। पदैः स्वरैश्च गेयो सौ तालैरापि यदृच्छया
इति दंडकः।। अथ तोटकलक्षणं।। छंदसा सोटके नैव गोयस्तोटकसंज्ञकः पादांते स्वरसंवद्धस्तेनेश्रायं घटोमनः।। इति

न्मा मजापमतउ कां वक्ष्ये पदेशजाः ॥ अथ पदेशचारी लक्षणं ॥ तत्रादौ भूमिचारी लक्षणं ॥ संदुके पादयुगले
न्यचिते सहेस्वका ॥ तथा कुंचा पुरःपृष्ठवा तस्याद्भुरस्यका ॥ इति [illegible] ॥ परिवर्त्ततलेनानतलांक्रैः प
क्षुचारणाद्या ॥ इति परिवर्त्ततला ॥ स्वस्तिकानंतरं यां तदग्रात्पार्श्वतो थवा ॥ सर्वेन्न पुरविद्धे यां इति नूपुरविद्धा
भ्रसा स्यात्तिर्यग्मुखा यदि ॥ गुल्फयोगा अयोपादौ भूतमानेन सर्पतः ॥ चरमदक्षिणतो न्मौतलास्यां घघ
र्षणात् ॥ इति तिर्यग्मुखा ॥ नंद्यावर्त्ती स्थितौ पादौ पार्ष्णिपादाग्ररेचितौ ॥ प्रसारितौ मराला स्यात् ॥ इति मरा
ला ॥ एकरिहस्ता कथ्यते ॥ एकस्यांक्रेः क्षितेर्बाह्यपार्श्वयोर्हंसकास्थितेः ॥ इति करिहस्ता ॥ नंद्यावर्त्ते स्थि
तौ पादौ तिर्यक्कृषयै कुलीरिका ॥ इति कुलीरिका ॥ विश्लिष्टा पार्ष्णिविद्धाख्यौ पादौ विश्लिष्यचारतः ॥ इ
ति विश्लिष्टा ॥ नंद्यावर्त्तस्थयोः पश्चात्प्रसर्पणात्कातरा मता ॥ इति कातरा ॥ [illegible] पार्ष्णिपार्श्वस्थया यदा
पार्श्वे स्यात्पार्ष्णिरेचिता ॥ इति पार्ष्णिरेचिता ॥ एकपादस्थितस्तु स्याताडना हडताडिता ॥ इत्युत्ताडिता
[illegible] ॥ स्वस्वस्तिकात्पार्श्वबाह्या स्याद्यूरुवेणुका ॥ इत्यूरुवेणुका ॥ १२ अथ कुलीघर्षणादक्रौसर्पितस्तल

क्षणं ॥ नारदउवाच ॥ मातृकाया समाख्याता सा कथं गीयते विभो ॥ किंलक्षणा सर्वदेषां ह्यहिलेदैः समावृता ॥ सरस्वत्युवा
च ॥ मातृका एव सिद्धान्ते तन्मूला जगतः स्थितिः ॥ तस्मात्प्रयोगतो नूनं जायते पातकक्षयः ॥ तदाख्या विविधा देवादि
ध्याभिधा च मातृणी ॥ दिव्या स्याद्देवसाध्या प्राकृ मिश्रादेवनरात्रया ॥ मानुषी नरसाध्या स्याद्गेयागीतविशारदैः ॥ अष्टखंडमय
मुख्याद्यत्षट्खंडा च समध्यमा ॥ त्रिखंडा चाधमा प्रोक्तायं थेस्मिन्नलए निर्मितो ॥ एकैकं वर्ण्यमुखार्थतदायं पदमाहरेत् ॥ साधा
रणो विधिः प्रोक्तो मातृकाविनये मया ॥ अष्टखंडा भगवती तावत्सालैर्निवध्यते ॥ स्वरपाटस्ताथतेनाः सप्रयोगाः पृ
थक्पृथक् ॥ सकलालापकं यन्नमुखे यत्ते न नूपिता ॥ अष्टानां तत्र खंडानां विन्यासः कार्य आगतिर्बुधैः ॥ चत्वाःखंडा स सा प्रोक्ता
रागो [illegible] खंडसंख्यया ॥ त्रिखंडा ध्रुवकेनैव गेया देवी स्तुतौ सदा ॥ सर्वदा शुभलक्ष्म्ये छुगेया श्रुतिविताग्रैर्नरैः ॥ पंचाशद्वर्ण
विन्यासा चत्रार्थैः प्रतिपद्यते ॥ एवं प्रेमातृकावर्णसोपिंडयो विचक्षणैः ॥ इति सरस्वतीनारदसंवादे मदालसोपख्या
नेवने मातृकालक्षणं ॥ अथ एलाप्रबंधलक्षणं ॥ एला प्रबंधरचना वक्ष्ये वक्रहुधैः स्तुतां ॥ आदौ यालरतेनोकानां
रदेनापि दाक्षुता ॥ सरस्तस्य मतं सम्यगुक्त्वा वक्ष्ये मुनेरपि ॥ आदौ पदे षतस्त्र स्वागणयुग्मेन साधिता ॥ आद्यानादावती
प्रोक्ता पश्चाद्हंसावती मता ॥ नंदावती तृतीया स्याच्चतुर्थी भद्रावली मता ॥ अस्माषंडीत येंद्राणी कौली नामांहि देवता ॥

घर्षिका॥ इति तलघर्षिका॥ कुंचिते स्वस्तिकौ कृत्वा लितें क्रितलेत्याद्योत्प्लुत्य पततो भूमौ हरिणत्रासिका
नता॥ ॥इति हरिणत्रासिका॥ अर्द्धमंडलिकोर्द्धउत्थ्यां क्रि क्षितिघर्षणात्॥ इत्यर्द्धमंडलिका॥ ॥५ आकुंचय
दक्षो त्रिर्यक्कुंचिताक्षेपणात् मुहुः॥ ॥इति तिर्यक्कुंचिता॥ ॥मदविह्वलवत्पादन्यासात्क्रि यामदालसा॥
॥ ॥इति मदालसा॥ ॥कुंचितो क्रिघ्न पादान्य स्पर्शात् संवारिता मुहुः॥ ॥इति संवारिता॥ कुंचिते नैव गम
नं पादे नोर्द्ध्वकुंचितास मता॥ इति ऊर्द्ध्वकुंचिता॥ स्तंभक्रीडनिका तिर्यक्पादपार्श्वस्य शांक्रिणा॥ ॥इति स्तंभक्री
डनिका॥ २० खंडसूचीस्थ पादान्यो लंघा लंघितजंघिका॥ इति लंघितजंघा॥ ॥पादयोः पार्श्वयारयस्फुरिते
त्य सिद्धीनतो॥ इति स्फुरिता॥ २२ तथैव पश्चाद्भुजनतश्चारीर्ज्याप्यपकुंचिता॥ ॥इत्यपकुंचिता॥ २३ सूचीवदस्य
करणात् खंडसूची प्रकीर्त्तिता॥ ततस्तूत्प्लुत्य पादयोर्हतौ संघट्टिता मता इति संघट्टिता॥ पादाग्रस्य हतौ खुत्ता
॥ ॥इति खुत्ता॥ ॥२५ स्वस्तिकः स्वस्तिकाकृतौ॥ ॥इति स्वस्तिकः॥ २६ सव्यापसव्ये व्यत्यक्षेपाश्वंय्या नालुव

कार्यितातुक्षैः॥ इति सूची॥ २७ अंक्रि सूत्रगतं कृत्वा कटिदेशं विवर्त्तयेत्॥ यथा तद्दूरावलिनं भुजंगत्रासिता॥ वि
र्धे॥ इति भुजंगत्रासिता॥ २८ अथ विद्युद्भ्रांता॥ शिरः स्पृक्पृष्ठगो न्यस्तः सर्वतोऽक्रिः प्रसारितः॥ विद्युद्भ्रांता
धैः प्रोक्ता॥ इति विद्युद्भ्रांता॥ दोलापादोऽक्रिदोलनान्त्रा॥ इति दोलापाद॥ उत्प्लुत्यैकपदः पादं निपात्य भु
वि कुंचयेदन्यं चितोक्रिमेषैणप्लुता॥ इति मृगप्लुता॥ नूपुरपादिका लितं वमंक्रिणा स्पृष्ट्वा प्रमार्या स्प
नि पातनात्॥ इति नूपुरपादिका॥ आविध्या वेष्टितान्यां क्रेउद्वृत्तो प्लुत्य पातनात्॥ इति उद्वृत्ता॥ ३० आविद्धे
दृत वक्रां क्रितं घास्वस्तिकयोजनात्॥ इति आविद्धा॥ ३१ जंघमूलगतां क्रि श्रेष्ठघट्टिताग्रां क्रि पार्श्वगः॥ पार्श्वक्रां
ता सव्येसेय्या इति पार्श्वक्रांता॥ ३२ भ्रमर्यी त्रिकमोटनात्॥ उत्प्लुत्य पृष्ठतः पादं समये त्रह्विलीयकं॥ इति भ्रम
री॥ ३३ स्कंधाचक्रकुंचितं पादं तत् दूर्द्ध्वे वर्द्धलनान्ततः॥ पादयोः पार्श्वसंयोगात् दयपक्रांतां विनिर्दिशेत्॥ इत्यपक्रांता॥
समाकुंच्य प्रसार्याथन्यं चिता विद्धकं पदं स्वस्तिकस्य पुरः पातमाविद्धा नामसा मता॥ इति आविद्धा॥ उद्वेनी
पुरस्कृत्य स्वस्तिकात् रस्यादलालिका॥ इत्यलाता॥ षोडश्यैता भुवौ प्रोक्ता दिव्या आकाशचारिका॥ द्वात्रिं

…गमुक्ता॥ इति अड्डतालः॥ अथ प्रतितालः॥ लघुना द्रुतयुग्मेन प्रतितालः प्रकीर्त्तितः॥ समः स्याद् द्रुतालेन न प्रयो
गः क्वचिदीरितः॥ ॥ अथ रासकः॥ आदितालेन गीतस्य रासके तालनिश्चयः कृतः॥ त्रिपान्मध्यगतिश्चापि द्रुतः क्वचि
त्र मंठमुक्ता॥ इति रासकलक्षणं॥ ॥ अथ एकताली॥ एकताली लघुलयात्सूर्यनूपनरवैर्मिता॥ कलाः एथक् एथक्
पादैः प्रयोगाद्ध्यापि दृश्यते॥ कापि मेलापकयुता का प्याभोगप्रयोगमुक्ता॥ सर्वैरपि रसैर्गेया काचिद्दीर्घस्वरलवे
त्रा॥ इति एकताली॥ १० अथ यांतादिः॥ सकडागेण यांतादिः स्वरादिः सत्पदैर्युतः॥ यद्धार्क्षकः पदं गेयं तत्रादिः स्या
दपरं पदं॥ इति यांतादिः॥ ११ अथ वीरश्रृंगारः॥ रागैरेकेन गेयोसौ वीरश्रृंगारसंज्ञकः॥ एषेऽत्र सप्रलिपीतैः सप्ततालै
र्गीयते द्विधा वा प्रथमं खंडगीतं वे षड्रम्य मंठकाः॥ नानाविधैः प्रयोगैर्युक्तः ड्डाले मर्डुमतः॥ अत्रैवाद्वाच रसिंग
स्याद्वांतरे उत्तरे पदे॥ प्रलेखः केवेम्य गातव्ये नास्तीचात्र तूलं गकोके नापि कविनाम गीतस्त्त्वाम स्थात्र लिख्यते॥ इति
वीरश्रृंगारः॥ १२ इति विशेषप्रबंधप्रकरणं॥ ॥ अथ प्रबंधकर्तारं ब्रूमो वाग्गेयकारकं॥ यन्निबद्धः प्रबंधः स्याद् उत्तमे
…बुधप्रियः॥ गायनानां गुणैः पूर्णो वाक्कारः स्मृयते बुधैः॥ रमिकश्छंदसंभेदतत्पद्दलंकारविन्तथा॥ यो वेत्तिसर्व

टिका॥ ॥ इति पुराटिका॥ २० ऊहनात्तदेकैनसास्यादर्द्धपुराटिका॥ ॥ इत्यर्द्धपुराटिका॥ ॥ समपाता॥ अथ
स्पर्शो ध्रुवः स्यात्तलदर्शिनी॥ ॥ इति तलदर्शिनी॥ २१ तथैवाग्रेसरे पादे सरिकेति निरूप्यते॥ ॥ इति सरि
का॥ ॥ २० ॥ स्फुरिता सा न वेद्यत्र पुरोद्रास्फुरतः समैः॥ इति स्फुरिता॥ २२ ॥ ॥ स्थिरा पदाग्रेण न्येन ऊहना॥
स्थितिरुच्यते॥ ॥ इति स्थितिः॥ ॥ २२ लताक्षेपोयतः पृष्ठं नीताग्र क्षितिरूहनात्॥ ॥ इति लताक्षेपः॥ ॥
२३ स्खलनात्पदयोस्तिर्यक्॥ अर्द्धस्खलतिका मता॥ ॥ इति अर्द्धस्खलितिका॥ ॥ अथ समस्खलितिका पादौ
सर्घतः स्खलितौ समं॥ इति समस्खलितिका॥ २४ पंचविंशादिमा सौम्यापादेशाचार्यैर्निरूपिता॥ ॥ एकोनविं
शतिवक्ष्येता पवाकाशसंज्ञका॥ ॥ इति सौम्यापादेशचार्यः परिपूर्णा॥ ॥ अथ आकाशपादेशचार्य उच्यते॥
॥ ॥ ललाटे चरणं त्वांस्या विद्धक्रांतां विनिर्दिशेत्॥ ॥ इति विद्धक्रांता॥ ॥ १॥ पुरःक्षेपा पुरःक्षेपादिस्या
र्ध्वक्षेपुनःपुनः॥ ॥ इति पुरःक्षेपः॥ ॥ २॥ गगनेग्रेवसार्योङ्घ्री विक्षेपाकुंचनानुडक्तः॥ ॥ इति विक्षेपः॥ ॥

कः स्वरमंडलसंज्ञकः॥ द्विविंशतिश्रुतिः सोयं यद्वा द्वित्रिचतुर्गुणः॥ पट्टिका दारुजा कार्या सार्द्धहस्तमिता सकृत्॥
श्रोत्पन्नतरच्छिद्रैः सुयंत्रसाधनहेतवे दीर्घा चैकतनया यान्या पूर्वापरमुखेनसंस्थिता॥ एकान्या पट्टयस्य कुचधनयी
तिर्यग्गतिः सुमध्या वितस्तिमात्रके यान्यान्यस्तच्या तिर्यग्गा स्त्र्यान श्रमध्ये सुहिका सुगमसी शनैश्च तत्कोणगां ध
यदीर्घलघ्वायस्योरंतरे श्रुतिभेदकृत्तयोर्द्वयोर्नवेचमध्यद्वयं गुलं किलमानतः॥ दक्षिणोद्गता प्रांते पट्टिका
यावश्रिता धार्या तस्या वहिर्भागे शलाकान्या घटारुजा॥ तस्यां रंध्राणि कुर्वीत सुतंत्री वंधनाय वा ईशाना
ये स्थिते द्वेद्वे सुद्धा वंधनहेतवे रंध्राणि पंचा यंत्र सुः किं वा नप्रदसिध्यते॥ यंत्रा द्वैयं त्रिकोणं स्यान्मुकुंयेत्क
कृत्ता सुखं वा वहरकस्य धीशे नवर्मणा सुखमुद्गणं॥ कार्ये तत्र च सुयोज्याः स्तास्तंत्र्याः श्रुतिमिताः पुनः॥ इति
स्वरमंडलप्रकरणं॥ ॥ त्रतन्या स्त्रावृडुनाम्ना पकैस्ला सख्यातया परा॥ पत्तात्तुरव्य तमाः श्रोकाः प्राकैर्गी
तपंक्तिः॥ तत्र वाद्यं च त्मवीणायाः कथ्यते लक्षणं स्फुटं॥ श्रुत्वा यन्नादरसिकः सर्वपापैः प्रमुच्यते॥ एवद्वीणा ५
त्रयस्यापि लंवातु स्यात्तिधीयते॥ सुसामध्यमदेहस्य तापकाद्वायोजनात्॥ ताद्वविधस्य सुंसोन्या पंगुहे

लाभा पाय स्वदेवीपुरःसराः॥ श्रवति प्राकृती सुद्धांया आन्यादेशसंभवा॥ वैदर्भी रीतिसंपन्ना सम्यग्गेया आदि
तिःसमं॥ सर्वेषु केवलाहित्यकवेर्वा गेयकारकैः॥ वा कार्ये यंत्र वादीय सविशिष्टो मनोमुखैः॥ तस्मान्नाने शुद्ध
तालेः श्रुत्यांस विसुणा लवैः श्रुतयः स्वरसंवद्धा ज्ञात्वा सद्दशवादनात्॥ ततस्तेन प्रयोज्याः स्युस्तत्तत् श्रुतिगणे
स्थिते॥ रागशुद्धिस्ततो हेयाः कर्णयोः शर्मकृत्सतां॥ एवं कला धोवाक्या रोजायते रूपसम्भवः॥ करुणायां श्रुति
ज्ञाते मूर्च्छनास्वपि केन विदः॥ रागमूर्च्छनया किं विस्मृच्छेयते भवन्मिपात्॥ इति वाग्गेयकारलक्षणं॥ ॥ इति
महाराजाधिराजपंडितप्पाविजातरायविसाउक[illegible]रमलेत्यादिविरुदराजीविराजमानश्रीमदनपालविरचि
ते आनंदसंजीवनाभिधाने संगीतशास्त्रे प्रबंधपरिभाषा प्रबंधलक्षणसालगसूडवाग्गेयकारलक्षणपरीक्ष
णान्नाम तृतीयोध्यायः॥ ॥ छ॥ ॥ अथ वाद्याध्यायः समारभ्यते॥ रंजं हि गीतेन वगीतकेपि यतो न वाद्यं विर
मति वाद्यं॥ तद्दैवतत्वान्नरदेवसंसत्प्रशंसनीयं प्रविचारयामः॥ वीणादिकं तत्ततं ततोपि स्यात् दंगमुख्यं वितत
मतं घनं चास्यात्कंसतालादिघनं मनोज्ञं वंशादि वाद्यं शुषिरं स्मरंति॥ तत्रादौ ततवाद्यप्रकरणं॥ मयाल्द ५

स्तान्नु नरतांधैः पुराशे कृ इदानीं नोपयुज्यते। मृदंगस्य मर्दल इत्याख्या। त्रिविधस्तु सः। यो हस्तो वा सुशाखो कोमै
ऽत्रिंशांगुलसंमितः। मुरजः सार्द्धहस्तः स्यात् सपादः समृदंगकः। तूर्यो हस्तप्रमाणोऽत्र विज्ञेयः सुविचक्षणैः। आह
ति मुरजादीनां हरीतक्याः समासमता। अथो मुखः परिधिः स्यात् हस्तमानेन तत्सुनः। द्वितीयो मूर्च्छना उत्ते पंमुखैः
स निरूपितः। अष्टादशांगुले मानेस तृतीये निरूप्यते। विशेषो मुरजादीनां मुखे ज्ञेयो विचक्षणैः। रवा मंडविस्त्र
तं तस्या त्वक्लं दक्षिणवक्त्रतः। कुंडलं वाद्ये च मौ ठंरकु मूतं प्रकल्पयेत्। मुखाद्यंगुलमानेन पुष्कलं तत्र शस्य
ते। चर्मणा तेष्टयित्वा तं तन्मुखं प्रतियोजयेत्। छिद्राणि कुंडले कृत्वाप्यंगुलांतरमानतः। मुखद्वितयसंनद्धवम
णी मृडचमंणा। गोमूत्रलंगिनाबद्धा हढवंधं प्रकल्पयेत्। लेपयित्वा मुखे तस्य लोजनान्नस्तु विचक्षणः। येन सुस्वरता
यत्रः कर्णयोश्चार्भकद्वयेन च। श्रुतिस्पष्टता कार्या यथा कालापनीत्थिता। नवेत्तस्मात् श्रुतेरैक्यं गीतस्य मुरजस्य
च। वादकेन तथा वाद्यं यथा तालं विशुध्यति। इत्थं वाद्ये समुद्भूते नो हुंगमुपकल्पयेत्। मुरजाद्याः सुधा गायेद्वाद
ने नाविचक्षणैः। अथवा मृत्सुजां द्वारे जनसंमर्दसंकुले। उत्सवेषु प्रवर्तते वाद्याः पुत्रसंजननादिषु। अन्येष्वपि प्रत्य

णमुखि प्रमोदस्वादिगणस्य च। आलप्तिसाधनार्थे गांधर्वे वीणास्ततः स्मृताः। चलाः चले निवीणस्यात् द्विविधा
निर्सयोयथा। चलाप्राणी विनिर्दिष्टः स्थिरास्थाणुरिवामता। चलायाः लक्षणं वक्ष्ये संक्षेपाल्लघुमात्रया। नाभि
कंदः समुद्दिष्टो देहिनां पूर्वसूरिभिः। पंचमारुतमध्यस्थो व्यानसंरुपधुनीनये। कुर्यां दुदानो धमनीः प्राणवा
युसमाश्रयाः। धमनी संचयाकांश्चि सूर्ध्वं याता मताः सुखे समाः। तिर्यग्बंधे च ता वेत्तो निर्दिष्टाप्यगवंधुराः। उच्छ्वा
सहेतुकः प्राणो निःश्वासस्तु दजोमतः। तयोर्ग्रंथिः सहुर्द्धिष्टसेवसंग्रहणी मता। निःश्वासास्त्राणवायोः स्यात्
नाभिमर्योद्विकागतिः। उच्छ्वासाकें ठमर्यादसमानस्यालिधीयते। मुकाग्रस्परसंधमनः प्रसारयति देहगः। वि
चत्राया मकरणे व्यान एव विशिष्यते। समानः किरतां कुक्षिडुदानः केपहेतुकः। स्वरैस्तथापि देहे षु पूर्वजन्म
कृता कृतात्। सुखरोजायते भूतं नगरे स्यासये। गिनः। कृतिभिः प्रेरिता वायुः प्राणरूपो धमनीः स्पृशन्
कुरुते रागजां वाकिंदिये नात्मारुद्धिमात्रु साम्। इति वाद्याध्ययेधल वीणाप्रकरणं॥ ॥अथ स्थिरवीणाप्र
करणं॥ स्थिरास्ताव कथ दिष्टाः कियती स्ताद्भुनागराः। वक्ष्ये लोकोपकाराय यतः पापक्षतिर्भवेत्। देहादन्यतरः

नं बलिसविद्या। परीणाहः स्तुत्तिविरस्छिद्रं सांगुष्ठमानतः॥ हेमस्ताविभूषितप्रांतां तारैप्पाडीतिकस्याथवा। ऊर्द्धभागेसु
दं [illegible]र्यं मुद्रितं बाल्परंध्रसुकुं अथ अपुष्कले तज्ञो योजयेत्तं सुनं करां अंगुष्ठोदरमानेन कर्पे छिद्रा यः प्रयस्येते॥ ऊ
[illegible]गा सुषिरं गलस्का कार्यं वरंध्रकं। बुंबकी गजदंतादुरुका तत्र नियोजयेत्॥ पौढखिय [illegible] कुब समं कठिनं बा
दुकारतः॥ मदु तुंबी फलं योज्यं तुंबिकायां विचक्षणैः पदोड्वा [illegible] येज्ज्याज्वस्यां ततो लवेध्र। सा कृता
वेधुसो वीणा लोक[illegible] फलप्रदा॥ इति ब्रह्म वीणा लक्षणं॥ ॥विशेषो रुद्रवीणायां यत्तस्यां तुंबिका फले॥
ऊर्द्ध तत्मितमानान्नस्याद्धस्तं मुष्टिमात्रतः। ऊर्द्धभागे धस्तु वंध्यस्य निकटे छिद्रमुत्तमं॥ अंगुली त्रितये तस्माच्छि
द्रमन्यद्विधीयते। कर्येच्छ्राय समोच्छ्राये ध[illegible]जं कीलमाहरेत्॥ ऊर्द्धछिद्रस्य रंध्रस्य पार्श्वयोः समभागको कनि
ष्ठिकाग्रमात्रेण छिद्रं कुर्यात् द्विवद्रूणः॥ अधस्तात्तस्य रंध्रस्य पतियंगे वनियोजयेत्॥ अंगुलद्वितये तद्वत्स्थानं त
दुद्धिमांस्तयोः। अस्या लोहमयी तंत्री कार्या कीलनिवासिनी। वीणायाः पार्श्वभागे वीणादी द्विपिकात वेधा
नेत्री प्राप्तात यात्रता पर्दोरकयंत्रिता अष्टादशाधिकास्तत्र यावत्श्रुति मितिं तत्र सारिकाः स्वरवि छि

हं सेव वाद्यास्ते देवता प्रयाः॥ तावद्वर्षसाहस्रेषो काकदंता द्विठें गणं सुगा। तत्र तयपंजमश्चा त्रेदौ का व अमतः पटा। रु
तिमु रजवाद्यत्रयं॥ ॥पटहो द्विविधः प्रोक्तो देशीवान्यस्तु मार्गजः॥ देशी पटहजात्या दैत ल[illegible]णान्विवदाम्य
हं॥ ॥खदिरा द्वैजयं ताद्वासम कार्यो मुरजाकृतिः। अंगुलै जिनसंख्याकैः पर्वबोवा श्रुतेमिता॥ सुषिरत्लियनास्य
घटितः कार्यो दृढद्विपियो लघुः। मध्यांगुलं मुखं वामं दक्षिणं स्याद्भषडंगुलं॥ तद्धर्मणे पने प्रायेपलयौ द्वौ प्रक
ल्पयेत्॥ वली लवं वाम मुखेदक्षेत लोहजं मतं। पूर्वेतस्य मुखद्वंद्वे उपरि स्थानसुप्रतिको। [illegible]प्येनेवलयाकारेषि
स्रुते सांगुलत्रयो। सुवर्णा [illegible]जताद्वा तेरी सुस्रुते। [illegible] लोहजे। विकल्पा त्रिसितितद्वै लो[illegible] द्वयादृढतां नयेत्पारि
धि मुखजांत्पवृक्तां पंक्तिको परिविन्यसेच्चवद्दीप फलवन्न कीलान्नुहाहरकोडन्[illegible]हस्तता नुछ्रागस्य चर्मणाव
कं मुद्रये त्रिपुणं कृती। कील मानेन मुद्रिछिद्रं कुर्याकील प्रवेशयेत्तत्र सं मुखे परे कीलेना ढकुर्या। निवेश
येत्। तस्मिन्निधोप्तव[illegible]न्यस्य कृयात्कीलं प्रवेशयेत् पुनस्ता ह[illegible] द्वितीयस्य समीपेचमर्योजना॥ एवं द्वितस्य
तः कुर्यात्स्यात् वक्तस्या मुखमुद्रणं॥ आकर्षाकर्षकर्तव्यं तत्र चर्मनियोजनं। पुनस्केश[illegible] श्वचर्मश्चासू[illegible]

स्तागवती नारी सर्वरागविवृद्धये ॥ यद्य द्विलासं कुरुते तल्लास्यमभिधीयते ॥ ७ सर्त्री वा कामिनी प्रीत्या यद्यकामो पद्?
कं ॥ तांडवे नापि कुर्वाणो लास्यतत्वोपकल्पयेत् ॥ ४ चतुरानन्त्यविज्ञा सुश्रुता मे चतुर्वधः ॥ सांप्रतं तिमांरहस्यामेवा
य यथा मंत्रानुसक्तकुलं ॥ ५ ॥ इति नृत्यलक्षणं ॥ ॥ रुक्तं संक्षेपतः पूर्वं नर्त्तनं मुखवर्द्धनं ॥ सांप्रतं हस्तकादीनि वक्ष्ये शि
ष्या हि ते श्रुणु ॥ असंयुताः संयुताश्च किं सानये नृत्य हस्तकाः ॥ षड्विंशतिविधास्तिस्रो वन यथा षा विंशतिः क्रमाद्यथा ॥ २ ॥ मु
क्त प्रसारितांगुल्यस्तदंगुष्ठे सुकुंचितो ॥ तर्जनी मूलदेशगा तु पताकोयं प्रकीर्त्तितः ॥ ३ ॥ इयं पताकालक्षे समवक्रे च यदुल
ड्डिका सुखं ॥ नायका भिमुखे पाणो ऊर्ध्वं पत्रं च दर्पणं ॥ ४ ॥ हृद्देशोयं मयाख्यातो योन्योन्यास्य साम्यदर्शनात् ॥ इति पता
कः ॥ ऊर्द्ध्वपृष्ठकृते तस्यापो वत्स्या कूर्मकोमतः ॥ इति कूर्मः ॥ अनामा तर्जनीमात्रि पताको द्विधमतः ॥ इति त्रिपताकः ॥ त
मध्यमा पृष्ठतः पूर्वा यद्यसौ कर्त्तरी मुखः ॥ इति कर्त्तरी ॥ ४ सर्वासां मूलगेगुष्ठे वर्द्धं तं ड्डः प्रकीर्त्तितः ॥ ॥ ऊर्द्ध्वं वंड्डः ॥ ५
अरालेनामिता पूर्वा विरला श्चालकुंचिताः ॥ पराश्च कुंचितो ऽगुष्ठ उन्नयरालः ॥ ६ सप्तवत्स्य कुंडकं ॥ नाम्या वक्रा
मिका तन्त्र ॥ इति शुककुंड ॥ दृढे यो मुष्टि प्रसिद्धि तः ॥ इति मुष्टिः ॥ ७ ऊर्द्ध्वं गुष्ठे सम शिखरः ॥ इति शिखरः ॥ ८ कपि

त्था ... यन्नतः ॥ एकाम ध्या स्थिता ताता सुवला सारी निरूपिता ॥ सास्या अश्रुति लिंदारभेवा ननीयानु
नः पुनः ॥ कुर्यावसिंहपयोगेन हृदं तमादनं पुनः ॥ तेन तासु स्थिराः कार्याः स्वरवाद्यप्यकारिकाः ॥ इति रुद्रा
वीणालक्षणं ॥ ॥ तुंबी फलयुगे प्रोक्ता कैलासी स्या लिखीयते ॥ एकालोद्रुममयी तंत्री बद्धा यद्धारके नत
द्वितीया पार्श्वस्यानुसायुत हत्तानिवध्यनात् ॥ इति कैलासवीणा ॥ प्रवीणा न्या वंडध प्रवा लल्पाकार्या
विवक्षणे ॥ अथ स्वराः स्वरकाष्ठ संयोज्यं तत्र स्थापिता लिपना ॥ स्वरपार्श्वस्या अग्रामः समः पंचांगुलेनादिज
ग्गो पुच्छवस्तूक्ष्म कर्त्तव्यं सप्रयत्नतः ॥ प्रणालीवास्यमध्यं च कर्त्तव्यं चर्मसुद्रितं ॥ शरकाष्ठे वरं आपि कुर्यात्
लरलिप्तकृते तत्रकोटौ सुद्विमानृद्धि द्वाण्पति यन्नात् प्रकल्पयेन् ॥ काष्ठं वितस्ति प्रमितं रक्षणीयं प्रया
...॥ स्मैरा प्रपतत कीलं वादनाय सदे बुधैः ॥ इति अर्द्धवीणा ॥ विपंची गायकाधारा वल्लकी णसमामता
लवे सा सपरीणा देसिता कार्या निजेक्ष्या ॥ इति विपंची ॥ इति वाद्यप्रकरणं ॥ ॥ इति प्रोक्तं ततं वाद्यं वि
नतं कथ्यते धुना ॥ तत्र दौ मुरजा स्वस्य लक्षणं परिकीर्त्यते ॥ मुरजमत्यामहाकायास्तस्माः स्य मुरजोम

लास्यनर्त्तनकलापपरियद्दोशैलराजतनयार्पितंगुरुं।। तांडवाय विदधे पतिं प्रियो।। नृत्यं नृत्तं च तद्द्वेधा कथितं पूर्वसूरि
भिः।। ।।तत्रार्थनृत्ये नृत्ताख्या नावैर्त्तनमितीरितं।। हस्तकैरर्थकथनं धारी सिस्नालसंचयः नित्राल्यां याव मित्या क्रि
याख्या नृत्ये सदर्थता।। लास्यं नाम्नी कृतं प्रोक्तं तांडवं पुरुषाश्रितं।। स्त्रिया वा पुरुषेणापि कर्त्तव्यो कामवृद्धये।। ।।अ
संख्या हस्तकाः प्रोक्ताः शैवद्वस्तानुसारतः।। नैसर्गिकैश्च सद्भावैर्त्तैसुस्तोप्यसंख्यकाः।। ।।चित्रमात्रे वयो ह्यूर्ना
संख्याकं कोस्त्रि शक्तिमान्।। तद्वत्कामपरीतानां कस्यारी श्रुतिनिश्चयः।। भरतेनापि स्तुतिनां ग्रंथे प्रोक्तमिदं वचः।। संक्षे
पावर्त्तनं वक्ष्ये नवे स्याद्ग्रंथविस्तरः।। अन्यैरपि ततः किंचिद्गृहीतं ग्रंथसिद्धये।। प्रोक्तं यत्स्वस्वके ग्रंथे ग्रंथे कल्प्यं क्षिप्यार्थ
वद्धा।।१ नृत्ये नानार्थयोगानुकरणानि बहून्यपि।। उक्तान्यपि च पूर्वाचैर्न पर्याप्तानि तानि डा।।२ वहूकाद परे कल्प्या
न तद्भक्तिक्षिप्तिदं।। उद्देशः सत्तु विज्ञेयो ग्रंथे गौरवकृत्पुनः।।३ यसां कामकृतः श्चेष्टा वऊधा उविलोकितः।। नृत्ये
४६ तत्कथनं स्वल्पं तस्मादर्थं किमुच्यते।।४ स्वल्पापि चेस्वतः कल्पः कल्पस्त्रे नव ऊस्ते पा मया ऊस्मा परैः कार्यस्त
तुष्टं तं यद्भुच्यते।।५ आरूढयौवनानारीधीशा कामवती श्रुता।। यदंगहारंवैदग्ध्यपाद्दकर्याज्ञास्यं तदीरितं।।६ पत्ते

तुः पूर्वपीडमात्रा।। इतिकपित्थः।।९ तर्जन्यंगुष्ठमध्यानामयस्योगः षटीमुखे।। इति षटिकामुखः।।१० ऊर्द्ध्वनामा
त तोल घ्वी सूच्यां मध्यस सकुंचिता।। इति सूचीमुखः।।११ पद्मपत्रोपमानस्त्राग्रंगुल्यः पद्मकोशकः।। इति पद्मकोश
।।१२ पताकेन स्त्रिते ज्ञेयः फणवत्फणिशीर्षकः।। इति सर्पशीर्षः।।१३ ऊर्द्ध्वांगुष्ठकनिष्ठाल्पां सपवमृगशीर्षकः।। इति
मृगशीर्षकः।।१४ षटिकामुखपवस्या नलांगुलो नामिकानतेः।। इति लांगुलः।।१५ वऊन स्त्रासु ग्रास्वासु पद्मको शोल
पद्मकः।। इत्पल पद्मकः।।१६ ऊर्द्ध्वं स्थाप्यांतगाय स्मिन्नं गुष्ठाग्रे परा स्थिताः।। स द्वस्त श्चतुर प्रोक्तो।। इति चतुरः।।१७ भ्रम
रस्वश्चकथ्यते।। मुक्ते ऽगुष्ठे मध्यमयावक्रा पूर्वापराः पृथक्।। इति भ्रमरः।।१८ तर्जन्यंगुष्ठमध्यानां नरवैर्योगेवचं सु
वक्त्रा हंसवक्त्रः।। इति ज्ञेयः।। इति हंसवक्त्रः।।१९ हंसपक्षस्व थ्येत्याते।। ईषच्च पातितास्विस्व प्रांते द्वेष प्रसारितो।। इति
हंसपक्षः।।२० तर्जन्यंगुष्ठसंदंशो शलः संदंश उच्यते।। इति संदंशकः।।२१ पट्टाकैगंउविन्यस्तेप्यु पध्मनाकुकीर्त्तितः
४७ इस्मु पध्मनलक्षणं।।२२ कूर्परे पार्श्वसंयुक्ते ऽजल्पाश्च पको मतः।। इति चपकः।।२३ तथैवोर्द्ध्वयुतासर्वाः पद्मवन्तु
कोलो मतः।। इति मुकुलः।।२४ वक्रा पूर्वा नतन्वे द्वे मध्यांगुष्ठाय संयुतौ।। ताम्रचूडइतिख्यातः।। इति ताम्रचूडः।।

श्चान्यदोरेण वेष्टयेत्कं डुजालवत्।। अन्यं च दोरकं कुर्यात् कंठे बद्धा च वादकः।। तं दोरकं च करकोवलिशेन निबंधयेत्
करटस्योल्लकरैः प्रवाद्य वादनीयः सुशिक्षितैः।। सर्ववाद्योद्भवाः पाटा उपयोगाधिकल्पिताः।। इति करटिलक्षणं।।
अदस्मिन्करटे पाटाः प्रोक्ताः सर्वोपयोगिनः।। तस्मादशेषवाद्यानां वर्णा निरूपिता मया।। त्रिविलौ डुड्डिधा दो
दो कावथ्येकारसंयुताः। डुडुक्कारवो पटहवत्पाटाक्षेया विशारदैः।। ते पीळ वर्णयुगलं ख्यातयेद्विचतुर्थकं। चवारेण
खरीवर्जाः षडेति नव श्रेंसहाः।। न घरं न घरं न ख्रिंखिनं न च्छुखिनं श्रुश्रैं।। निष्ठानेवर्णयुगलं घ्रोंऽथ डेथ डेति वा।। ।।इ
तिवाद्याधमये वितत प्रकरणं।। ।।अथ घनवाद्यप्रकरणं।। तालेति कांस्यल्लृते द्वे मानमत्र यदुच्यते।। गुरुता
यां तथाकार्ये कार्यं तत्र सुंदराकृति।। बदरीफलवन्मध्ये मूलं तस्य विनिर्दिशेत्।। विस्तीर्णं स्यान्मुखं तस्य मूलाद्वि
कमात्रकमात्रं।। गतिप्राचो साम्यस्यात् तश्च वाद्यो नुमानतः।। छिद्रं तन्मूलदेशगर्ते कार्यं गुंजासमानकं संस्कृ
तं तालयुग्मं तत्रमापये सुविचक्षणः।। गौरवाकारतस्तुल्यो यतः स्यात्तास्तु तेन समैः।। कृत्वा तद्युगलं तत्र संतिलतैले ४

विनिक्षिपेत्।। यथा तौ दृढतां प्राप्नौ कर्षयोः स्युस्तथा दृढः सुस्वरप्रदौ।। विचित्रं छिद्रके दोरकं कार्यं गीतविशारदैः।। निजवैनवमानेन त
यां तेलं कृतिर्यवैः।। नवरत्नसमुद्भूता मुक्तादामस्य लक्षणा।। यथा सज्जायितेनी हस्ते नैव योः ध्रमर्दास चेत्र त्रयादिलाव्य
दितालानां वादनं चावधारणं।। इति तालवाद्यं।। ।।घंटा सैंसपंककयावर्णान् लघुकां स्यानि रूपिताः।। इति कंसालः।। ।।
वर्णाश्च सर्ववाद्यानां गुरुवाद्ये मता बुधैः।। इति गुरुवाद्यं।। ।।किरिकिचौगविज्ञेया खरं खरं निवीप्सया।। इति कि
रिकिच्छि।। ।।घरेणो घदन्तस्ये स्यात्स्व घरी पदवंधने।। इति घर्घरी।। ।।इति घनवाद्यप्रकरणं।। ।।वंशश्च तु विधः
प्रोक्तो उत्तरार्कन प्रमानकाः।। अथ वस्तु यो धृति मितः स्वादिरादौ न वादकः।। नंदः किंच महानंदो जयश्च विजयः पुनः।। श्रे
गुरुष मानरंध्रस्तु वकूपार्द्धांगुलसंमिता।। वाद्यरंध्रं प्रविज्ञेयं कनिष्ठामानकं पुनः।। स प्रवान्या निकुर्वीत च पणकेन समानि
त्रा।। ।।इति वंशलक्षणं।। ।।अथ मधुरी प्रवक्ष्यामि।। मधुरीका हलवाद्यापि शृंगशंखश्चतेपुनः।। महत्त्वकाहलमन्या
तिस्रि समत्रा बुधैः।। दक्षः सुषिरवाद्येष्वस्वरगा नेतो प्रयोगिष्ठः सर्वेष्वितेषु मतिमान्सूपाटा निवद्ध वादयेत्।। इति सु
षिरवाद्यप्रकरणं।। ।।इति वाद्याध्यायश्चतुर्थः।। अथ पंचन्याध्याय समाधीयते।। रां सुनागिरि सुतायउःकृते।।

स्वङ्गासव्यागत्याप्याशृत्यैवतथाधृतैः॥ एवमन्योन्यकरणान्नृत्यातायातेकृतेसवे॥ इतिसमोसरिमतल्लिका॥ एत
लात्यांनृमिलयाःसांजेयास्वस्तिकेधारतः॥ तिर्यक्क्षिप्तपरांघ्रिपादौस्तावमतल्लिका॥ इतिमतल्ली॥ ६ गजदंतेस्त
तेथुचनृकनिष्ठामेग्रिनीद्वयाः॥ गतागतेकृतेसास्याच्चारीत्वोत्संडितामिधा॥ इतिउत्संडिता॥ १० एकस्याग्रात्तथा
पृष्ठाइन्योग्रतलसंचरान्नृमिघर्षाद्विरुकेष्म्रुद्धितावाचारिकामता॥ इतिउद्धिता॥ ११ वामेऽङ्घ्रौनूमिसंलग्नेश्च
नैर्दक्षेप्रसारिते। पंचपंचलयोमानःस्पंदितात्यांनिरूपिता॥ इतिस्पंदिता॥ १२ सैवापस्पंदितापादवारव्यत्यय
तोमता॥ इतिअपस्पंदिता॥ १३ बद्धास्याद्दुडवलनंजंघयोःस्वस्तिकस्तथा॥ इतिबद्धा॥ १४ पादाग्रतलगेस्प्रेवद्ध॥
स्कंजनितामता॥ इतिजनिता॥ १५ एवंषोडशनिर्दिष्टाभौमचारीमनोरमा॥ आकाशचारीर्वक्ष्यामोयथावत्॥
मलक्षणे॥ इतिभौमचारीलक्षणं॥ ॥ अथआकाशचारीलक्षणं॥ त्रमतिचाकुंचितांघ्रिंवेगादस्यप्रसारणं
नाम्नाकुंचितांघ्रिमूर्ध्वात्तादतिक्रांतामताबुधैः॥ इत्यतिक्रांता॥ १ जंघूजानुद्वयस्तिरव्याताजानुनःकुचसमन्ततः॥
इतिऊर्ध्वजानुः॥ २ उत्सन्नेकिंचिदुत्क्षिप्तसङ्कुचंघ्रिंप्रसारयेत्॥ इतिउत्सन्नवः॥ ३ उत्क्षिप्तकुचान्यजानुक्षेप्यस्वूचीयं

नकेरुद्धेचतायेजंघोतोवलयोतत्रचर्मघ्रांतेनिक्षेजयेत्॥ कवलःस्यान्मुखेवदक्षेसेदलीचद्वितीयके॥ वलय
क्षितयेतत्रघ्रांजंघसकटकद्वयोः॥ तत्रदोरःश्रुतोधोजंघःपद्मेइतःशुद्धांशितः॥ तन्मध्येचसुखंदृढेसदलंका
रयोजनं॥ स्पष्टमेपट्टेराजापूजयेत्सुविचक्षणः॥ धैर्यांनिर्दिष्टेणास्येस्याःस्वामेदोषकीर्तिः॥ कटतास्तुच
योचवर्गाःकवर्गानेनवर्जिताः॥ रक्तसुखःसस्यात्पट्टेनूपसंमिता॥ इतिदेशीपट्टः॥ मार्गजःपट्टस्तुद्वि
शोषोत्रनिरूप्यते॥ लंबः पंचवितस्तिःस्यात्सामानेनचसुखं॥ शेषंपूर्ववदाख्यातंपट्टेमार्गसंस्थे॥ आसोदेशस्त
सुकृतोवाद्यासोनृपमंदिरे॥ पुरेवांतःपुरेतद्वत्त्रिसंध्यंवादयेत्कृतो॥ समाकर्ण्यध्वनिंतस्यायातिविघ्नचयःक्षयं
कृतयेतपिशाचाश्चश्रुत्वातद्ध्वनिमुद्धतं॥ प्रयांतिवेगसंयुक्ताःकांदिशीकाःपृथक्पृथक्॥ श्रुत्वाब्रह्मादयोदे
वाश्चाशीर्भिस्तंजनेश्वरं॥ संयोजयंतिसंहृष्टाःश्रुलंकल्याणसंपदां॥ विशेषादस्यवेतेतुविघ्ननाशायकल्पि
ताः॥ इतिदेशीमार्गपट्टलक्षणं॥ त्रिसप्तांगुलमानःस्यात्करदिर्मुखोपमः॥ समासुखेचमध्येचांगुलैर्मंड
नितैर्मुखे॥ चर्मणात्तुडिंतःकार्योहतंमुखश्चविहुधः॥ विनिर्मितिस्यसद्योरेश्चडुवंधयेत्ततः॥ दोरका॥

थ प्रकरणलक्षणं ॥ ॥ चारीहस्तकसंयोगाः करणानि विदुर्बुधाः ॥ ॥ प्रभवंति स्थिरास्तेषां येदाढ्र्य
स्मिताः ॥ १ ॥ कचिदेवशास्त्रनामकं चिद्धस्तके पूर्वकं प्रस्ताये क्रियमाणेऽथ ना कर्त्तव्यं नाद्यं पंडितैः ॥ २ ॥ अथ
तेसदा तोगाः स्थितः वर्त्तैर्निरूपितः तथान्तेष तस्येव नर्त्तनकलशोपमं ॥ ३ ॥ आतोगनर्त्तमे येऽक्ता स्त्रमर्यो मुख्य
ना बुधैः ॥ विक्षेपाक्रमकादीनां सुप्रधानाः प्रकीर्त्तिताः ॥ ४ ॥ ॥ सर्वतोरक्रोऽप्यपि त्यक्ताऽव्यल्पड्डैः करणेऽस्वकोतान्य
: क्रियं तावद्रुत्यमेकामसंज्ञी विकास्तुयाः ॥ ५ ॥ पताकं हृदयेन्यस्य करनप्स्मिन् प्रसारितो तदेवांगं वहिः कुर्वा त्रम
णात् हृदयंगमा ॥ त्रमेमात्रास्यतां तालाउसकृद्विपुरःसरान् ॥ इति हृदयंगमा ॥ ॥ १ ॥ वा हीचेः पताकौ संन्य
स्य त्र मणादंकमालिका ॥ ॥ इत्यंकमालिका ॥ ॥ २ ॥ शिरः पल्लवितं सान्या द्विधासाकथ्यते धुना ॥ ललाटकु
कूपताकः स्यात्तलवेवनः प्रसारितः ॥ ॥ इत्येका ॥ वाक्ये ः प्रसारणाद्यान्यावृत्वेघस्पांस्त्र मेत्रमानत्वंगाघसाद्धि
ते देशे द्वितीयात्रा वीदलंवा ॥ ॥ इति शीर्षपल्लवाहयं ॥ ॥ एकाकिंकं चितलक्वा द्वितीये पाश्रितः छिता ॥ य
था त्रासंकरोते स्या ऊमणात् कुंचितामता ॥ तालेतालेकं चिताद्यातधेवां छिस्त्रिता स सत्त ॥ ॥ कुंचितानन्तुदंसं

स्तिका ॥ ५ ॥ स्वस्तिकेल्पविधो छिवेनर्त्तनान्तैर्विघटितौ युगपद्यपराङ्मुखौ ॥ पद्मकोषौ पमैाकार्यौ स्वस्तिकास्वस्ति
कां भुजाः ॥ इति स्वस्तिकपद्मः ॥ ६ ॥ स्कंधौ नीचौ प्रसार्यौ तौ कुंवक्षावलेपल्लवौ ॥ उल्वणे हस्तके कार्यौ ॥ इति उल्वणः ॥ ७
ललितो मूर्द्धि पल्लवाख्यो इति ललितः ॥ ८ ॥ इति हस्तकप्रकरणं परिपूर्णं ॥ अथ चारीप्रकरणं ॥ चारीप्रकरणं खंडोमंड
लं चतुर्वैधा ॥ चारीसकंक्रमाच्चारी द्वाभ्यां सा करणं मतं ॥ त्रिभिः खंडमिति प्रोक्तं चतुर्भिर्मंडलैर्मतं ॥ समपादापद
युगे समेन्यास्ते निधीयते ॥ इति समपादा ॥ १ ॥ स्थानके स्थालरिच्यौ क्रौनीतो स्वस्तिकतां पुनः ॥ परे विक्षेपमापन्ने छि
तावर्त्त पुनर्भुतो इति छितावर्त्ता ॥ २ ॥ तलसंचरवत्पंक्त्यो जानुनुगतां गते ॥ तत्समे पूर्वकार्ये सा शकटास्या विधीय
ते ॥ इति शकटास्या ॥ ३ ॥ समपादेन धरिणीं उद्धृना द्विप्लुता मता ॥ इति विप्लुता ॥ ४ ॥ दक्षिणांघ्रिः परस्याग्रे स्तनति
र्यकुंचितः पश्चाल्लयादेवं कुंचते वास्मिन्नुर्ध्वः साधर्द्धिका मता ॥ इत्यधर्द्धिका ॥ ५ ॥ पलयादेव कुप्ते गत्वा परे वाससमे
क्षते ॥ उत्प्लुत्य पुरः पश्चात्पार्श्वाभागतिर्मता ॥ इति चाष्पगतिः ॥ ६ ॥ उत्प्लुत्य वानुपदाग्रेण क्रमादंडोहितोगतो ॥ पल
काक्रीडिता ज्ञेया ॥ इत्येलकाक्रीडिता ॥ ७ ॥ समोत्सारितमत्तल्लिका ॥ स्थानके स्वनोलप्रं सज्जानुस्वस्तिकं चलो ॥ विद्यु

य:॥१६॥ पार्श्वयोः संमुखौ तौ चेत्प्रदेशप्रयोतकौ मता॥ इति पदप्रद्योतका॥ १७ पतनकोलौ लिनौ स्यातां दंडपदः परः स्था
ता॥ १८ दंडसारख्या: कुंचगा मीषा च दंडपादः सउच्यते॥ इति दंडपादः॥ १९ कटंम्रूप मुष्टिकरकचीष्ठसक्ष्यख: एषकूर्पस्थकौ
पृष्ठेयोऽपंद्धितीयं तन्त्र आरत्ता: आरवं तरे पुनः। पार्श्वयोसस्तदंगुष्ठौ ततः शेषकं समता॥ २० कलापः सनविष्टि
दा: स्वमुखौ वा किरीटकौ॥ २१ कटौ न्यस्य करौ तस्मान्निर्यग्भूर्द्धपुनः पुनः कृते शीघ्रं पतताका खौ तस्या गरुडपक्षकः॥
इति गरुडपक्षः॥ २१ कुंचाङ्गालंगतौ हस्तौ लास्ये मेव पुनर्नयो। एकैकं नर्तयेत्तस्मात्ससर्वे ऊर्ध्वमंडलौ॥ इत्यूर्ध्वमंडलं
॥२२ पार्श्वनीयस्तौ पतनकौ तौ संमुखौ पार्श्वमंडलौ॥ इति पार्श्वमंडलं॥ २२ वेष्टने च वेष्टनान्यस्तौ पार्श्वयोः कृत्वोर्मु
तौ क्रमान्नीतौ कुंचनायां वौ सउरो मंडलौ मता॥ इत्युरोमंडलं॥ २३ उन्नतेकुंचसंलग्ने कटौ यातिकेशदोलि वै दोलि
तेच कुंचौ नीते कुंचस्थेदो लितेमुक्तः॥ एवमेव करा पामकउर: पार्श्वार्द्धमंडलौ॥ इति उर: पार्श्वार्द्धमंडलौ॥ २४ करस्पर्श
सम्यगस्य पक्षेपात्व मुक्तेल पल्लवे। असकृन्नर्तयिता तौ स्वस्तिकाख्य टिका कुरवावाहु शिकः स्वस्तिकः श्रोक: इतिमु
स्तिकस्वस्तिका॥ २५ पक्षानिवेकल्पवियो जितेन नर्तनाप्नौ विधाटितौ चुगपक्षपराकुंचिता॥ पडकौ शोचमौक्तौ स्व

उत्प्लुत पतनादंडेस्या: समयो हरिणप्लुता॥ इति हरिणप्लुता॥ १ पक्षेपोऽवलाहस्तं क्षिपेत्स्यात्तिनं
ग॥ इतेश्च पक्षे पादसंचार पसर्वभ्रमणाय प्लवकं के ईमरणमता॥ इति डमरा॥ दंडपादस्य स्तिकोन्नै
मंगूढं क्षिप्तावणत्रा॥ इति दंडपादा॥ ७ अथ उत्प्लुतपतनयोः सोऽमार्द्वक्लिताडिता॥ इत्यंक्षितौ
डिता॥ एकगतश्वा क्षिप्तलाता नोन ताडिता॥ इत्यलाता॥ इत्यंक्षिता
क्षिप्तानि तत्र॥ इति जंघालंघनिका॥ एवं जंघालंघनिकाकुंचपादः पंच
हृदयनो॥ वेष्टने वेष्टे दंडिपक्षावो है छनेनदे॥ इति वेष्टनो
दैपको मता॥ इति उडुपा॥ स्वर्द्धित्र मस्य जानु स्के जंघा वर्द्धांत रत्नमो॥ इति जंघावर्ता॥ अथ पुरतः पृष्ठतो जानु स्पर्शा उठ
वृन्दा क्षितिविद्वाता स्थ लिके सविता॥ पोसवेन हटहठ केपास छनः॥ इति विद्दा॥ इति वृष्ठिकेन॥ ललि
धांश्च ता॥ क्रमेण लालनादंडे केउ समको यं निरूपितः॥ इत्युत्प्लुता॥ ललिता वलिता ललितानके हृदेव च यत्रैव पदं
इति कानेदेवाचार्यकृतौ

मदा। आद्ये पदद्वये प्रोक्ता गणा वसुभुजे[illegible]मिताः॥ द्वितीये द्विगणः प्रोक्ताः क्रमात्भगणको नमेः॥ प्रथमं पदमुद्ग्रा
हाग्रस्वरसंयुतं॥ द्वितीयं पादसंयुक्तं तृतीयं तेन कैः समं॥ ३४ प्रतिमंठः स्यात्र आसेगो गगमकैर्षवेत्रा प्रतिमंठादनंतरं
दासेगस्ताल नायकः॥ इत्यार्या द्वयं॥ ३५ अथ हरिविलासः ज्ञेयो हरिविलासे चतालै हरिविलासकः॥ पदैः सवितुर्द्व
धैस्तैनैः सहसुखप्रदः॥ इति हरिविलासः॥ ३६॥ अथ श्रीविलासः॥ श्रीविलासः पंचतालैः स्याद्वरागैः श्रैर्मितैः॥ यन
नाप्युपायेन स्वरांतो वर्णविधायते॥ तेनैरंतनैः पंचलंगिः पंचाननोऽस्तगैः॥ पादैः स्याद्रागतालाभ्यां द्विःमातिलको
ऽस्तगैः॥ [illegible] विलासः पंचलंगि पंचाननो मातिलकाः॥ ३७ अथ श्रीरंगः॥ रागैश्चतुर्भिस्तालैश्च यथेष्टं च स्वरादि
भिः॥ अंते पदादि तोयः स्यात् प्रमश्रीरंगा सिद्धो मतः॥ इति श्रीरंगः॥ ३८ अथ श्रीवर्द्धनः॥ विरुदादिः सपादः स्यात्पदं च
स्वरसंयुतं॥ श्रीवर्द्धनोऽयं गदितस्तालैर्लक्ष्मीश्वरैश्चरे॥ इति श्रीवर्द्धनः॥ ३९ अथ हर्षवर्द्धनः॥ पदैस्तेनापि विरुदैः स्वरैः
पादैश्च संयुतः॥ [illegible] चैरस्सैर्घनो वापि स्वच्छंदात् हर्षवर्द्धनः॥ ४० इति हर्षवर्द्धनः॥ [illegible] अथ तालार्णवः॥ तालार्णवः
मश्रोकागद्येपध्यमहर्त्तरः॥ विकल्प्यास्तोकसाधायां तालवाद्यल्पनिर्मिताः॥ स्वराः पाराश्च तेनास्य श्रीरंगोक्ताः सुभ

या। सगतद्यारताल खटिकामुखः॥ इति अरालखटिकामुखः॥ ५ स्वस्तिको मणिवंधौ तासूर्ध्वौ पश्चेसमाश्रितौ॥
इति स्वस्तिकः॥ ६ चतुरस्रः स्वस्तिकश्च पृदासूचीमुखोऽकरो॥ नदा सूचीमुखोख्यातः॥ इति सूचीमुखः॥ ७ नितंबः प्रोच्य
ते धुनः॥ अधोवक्त्रः स्वपोनानौ स्वतःस्कंधस्थितौ मतौ॥ शनकैश्चावरोदानै त्रिपताकौ नितंवगौ॥ इति नितंबः॥ ८
स्कंधात्पताकौ शनकैः प्रसृतौ रेचकौ मतौ॥ इति रेचकः॥ ९ चतुरस्रस्पयोगात्तु सलवे द्व्ये रेचितः॥ १० इत्यर्द्धरेचितः॥
चतुरस्रे स्कंधसमौ पताकौ सुविलासतः॥ प्रस्थितौ पनधोन्नतौ प्रोक्तश्चा विद्धवक्त्रकः॥ इति आविद्धवक्त्रकः॥ ११ शिरस्थं
स्वस्तिकं कृत्वा तच्च प्रोह्गंगवाञ्तः॥ परिवर्त्य विलासेन नीचायामेव पल्लवः॥ इति पल्लवः॥ १२ पताको पार्श्वमस्पृष्टा
पार्श्वतः शिरसि स्थितौ॥ आश्रयाः केशपाशस्य केशवंधो निरूपितः॥ इति केशवंधः॥ १३ उत्तानो त्रिपताकौ तौ स
मुखौ वक्षिते मिथः॥ समांसकूर्परो मंदधाराभुत्तानवंचितः॥ ललाटोऽप्य कपोलायस दंसाङ्कृदथा तथा॥ उत्तानवंचि
तो द्रौ अधचतुर्द्दी स्थितसुखप्रदो॥ इति चतुर्ह्णी उत्तानवंचितः॥ १४ मध्यप्रसारितौ तिर्यकूदालितौ चपताककौ॥ लताक
रः सविज्ञेयो लास्येरेवनिवर्तमानकः॥ इति लताकरः॥ १५ कटिच्छा[illegible]र्धाग्रलग्नाग्रौ त्रिपताकौ हयाश्रये॥ इति हयाश्र

मं वद्धं प्रोच्यते त्रमहत्तरं ॥ आरोहाश्चावरोहाश्च स्थायिनश्चाथ संचराः ॥ गेयास्तालचतुष्केण तत्तत्स्थार्थकदर्शिभिः ॥ अन्य
पूर्ववदाख्यातं करणोस्मिन्महत्तये ॥ इति स्वरकरणद्वयं ॥ ७ ॥ अथ वर्त्तनी विवर्त्तन्यौ ॥ वर्त्तन्यां च पदद्वंद्वमविसदृशमिवस
रैश्च गानकैश्चनिमे तस्यां गीताखेरो गंधुवेत्यजे ॥ अन्यत्पूर्ववदाख्यातं द्वितालचतुष्टयं ॥ प्रतितालो द्रुतो मंठः कंकालः
सकुडुक्कः ॥ ताले अत्र तिर्स्मिये यं चेढ्रीयते स्या द्विवर्त्तनी ॥ इति वर्त्तनी विवर्त्तन्यौ ॥ ८ ॥ अथ स्वरार्थलक्षणं ॥ शुद्धः स्वरार्थो
भिन्नश्च प्रसंगात्कथ्यते मया ॥ षड्जस्वरार्थैः सममस्तैर्वा पंचलिवी यत्र दृश्यता ॥ सार्थैर्वक्षो लवे शुद्धः स्वरार्थः सकलार्थदः ॥
स्वरजंवसीमादौ चेत्कंचान्यः सकलं बुधैः ॥ तिवधाले परैर्वैसैर्मिश्रोयं स्यात्स्वरार्थकः ॥ शेषं करणवज्ज्ञेयं कंथेयं आनंदज
नमौ ॥ इति स्वरार्थलक्षणं ॥ ९ ॥ अथ मिश्रकरणानि ॥ मिश्राणी हपूर्वस्यामिकरणानि समासतः ॥ साधर्म्यात्पंचकर
णैः स्वराः पाट यथामताः ॥ करजो मुरजश्चैव स्तु मिश्रांकंसतेनकं ॥ विश्वे मिश्रलवश्चात्र विज्ञेयो स्वरपूर्वकौ ॥ पाद्यकेप
ष्टेमृदंगश्च द्वितीये पाटतेनकौ ॥ पाटजो बंधमूलस्तु पदजो विज्ञेयो द्विवा ॥ तेनो ढः पं षमस्तादशस्ति च मिश्रौ तथा मतौ ॥ इ
ति मिश्रकरणलक्षणं ॥ १० ॥ इति स्वरसंबद्धप्रबंधप्रकरणं ॥ ॥ अथ पदसंबद्धप्रबंधप्रकरणं ॥ तत्रादौ मातृकाल

प तां ॥ इति तालार्णवः ॥ अथ वस्तुलक्षणं ॥ वस्तो शरमिताः पादा ऊर्जाः पंचदशोद्भवाः ॥ उद्दिष्टे द्विके एषकुडुक्कल
लिः स्युर्विनिर्मिताः ॥ द्विकं गीत्वा स्वराः पाटा द्विका च स्वरतेन्नका ॥ तानाः स्युः पंचमप्रांते विरामस्तैनकैर्लये ॥ इति व
स्तु ॥ १८ ॥ अथ सुदर्शनः ॥ सुदर्शनश्च विज्ञेयैः पदैस्तैनैस्तपोच्यते ॥ ॥ इति सुदर्शनः ॥ १९ ॥ अथ सिंहलीलः ॥ सिंहल
लः स्वरैः पाटैर्विज्ञेयैश्च सतेनकैः ॥ तालेन सिंहलीलेन गेयो सौ गीतकोविदैः ॥ इति सिंहलीलः ॥ २० ॥ अथ गजलील
उरगलीलौ ॥ गजाश्चलीलौ तालाद्यौ छंदो हीनयुतौ क्रमात् ॥ विपदौ तौ समाख्यातौ विशेषः पुनरुच्यते ॥ २१ ॥ अथ
लीलौ ॥ लौ द्विसंज्ञेयो गद्यपद्यसमुद्भवः ॥ चतुर्द्धा पदसंबद्धपदैस्तत्र विनिर्णयः ॥ आगद्दले पद्यमाज्येकः परश्चस्यात्त
राद्वकौ द्वे यवार्णसमुद्भूते स वृत्तीचो मतो बुधैः ॥ उद्ग्राः स्वरैः स विज्ञेदे दर्दले पूर्वे परत्र वा ॥ गातव्यः पद्यबंधेन गजस्तु
लिद्यते ॥ इति गजउरगलीलौ ॥ २२ ॥ अथ हंसलीलः ॥ हंसलीले द्विगुगलं पदपाटसवेंकमाचं हंसलीलेन तालेन
गेयो गीतविशारदैः ॥ इति हंसलीलः ॥ अथ मंगलाचारः ॥ त्रिधा स्यान्मंगलाचारो गद्ये पद्येथ मिश्रितः ॥ ताले ति
साउकेपो क.के त्रिकांस्वरसंयुतः ॥ इति मंगलाचारः ॥ २४ ॥ अथ प्रमोदः ॥ प्रमोदः स्यात्त्रसतालश्च सपाटपदै

ष्टा॥ पश्चियां कितैः पदैर्वंघस्तालश्चायमिष्टश्रियांकितः॥ रागः श्रीरागकः प्रोक्तः श्रीमान्लयातेन कीर्तितः॥ इतिश्री
माला॥ अथ सहकः॥ पद्य प्राकृतभाषो हंसकं परिकीर्त्यते॥ स्वेच्छया तालरागांगी जतेसोरसेन वा साल
पो वा विशालाप्यं तालहीनः प्रमेठकः॥ उद्ग्राहादि विवर्वारि पदानीत्य विनिर्दिशेत्॥ इति सहकः॥ अथ स्थोवडः॥
तारजाश्चा तारजाश्च श्लोवडः परिकीर्तितः॥ उद्ग्राहतारः पूर्वः स्यात् ध्रुवतारो द्वितीयकः॥ मेलापके तृतीयः स्या
त्तदाभोगे चतुर्थकः॥ तारो ढेलक्षणमिदं मतारेनैव तारकः॥ त्रिधरूपागमैदानै द्विधा ढेया विचक्षणैः तारजास्तु द्विध
वेगान्न पद्योगाल्प वद्धृत्तः॥ इत्थं षोडशता तारो श्राद्धावे वातारी मतो॥ पवंधृति १ पमितास्तेस्तु पंच पाते धुनः॥ कीर्तिताः
पूर्व प्रायोगिकः प्रोक्तः क्रमात् स्यात्तु दनंतरं तृतीयः सविलासः स्यात् चतुर्थश्चित्रको मतः॥ विचित्रलीलश्चांत्यः स्या
त्ते भुग्णगणे इवाः॥ पूर्वश्चतुर्गणः प्रोक्तो द्वितीयः पंचनिर्मितः॥ तृतीये षड्गणाः प्रोक्ताश्चतुर्थे सप्तसंभवाः॥
पंचमो ष्टमितैर्षष्टोयोगपरैकैकपद्धतेः॥ तेषां दश शरैर्गुण्यमानं वं तिनवतिस्ततः॥ ते च लिंगारसैः सर्वे वियोदश ८
धकूटयमुः॥ वीरे विलासे ब्रह्माख्यो विभुर्वीरे च वक्रपः॥ वंडेश्वरस्तु वीभत्से नरः स्यादद्भुते रसे॥ रौर वो न य जे प्रोक्तो
हंसो हास्य सकाम जो॥ वीरे सदाननके सिंहः सारंगो विप्रलंभके॥ शेखरः कंठपेकामे कामे छः कामजान्मतः॥ येह्ठेषु

त्र घमयबल... गद्यो सोऽपद्विधः प्रोक्तो गद्यसंगीलिप्रद्युतः॥ स्वरपाटपदेस्तेनेन रूद्राहः स्यातत्तु विधिः॥ त्रिविधो वर्णसंता
स्पानाम वासुर... थे कृत्यपाद्विधगद्य लंगिस्तु पुरतः कथ्यते मया॥ चूर्णिमुकलिका चित्रं पंडं चल लिखितं धुनः॥ वृत्तगं
धितथाख्यातेपदैकसप्तलापद्या॥ शांते वीरे थ शृंगारे हास्ये करुण एव च॥ तेच षट्क्रमादेवं प्रांतं पद्यमिति
ते॥ इति गद्यलक्षणं॥ अथ चतुष्पदी॥ चतुष्पदी दलास्यांस्पाद्दलेस्तु विमिताः कलाः यमके निर्मिते ते द्वे स्वरते न्नव
संयुते॥ इति चतुष्पदी॥ अथ दंवडः॥ क्रीडा तालेन गेयो सो दंवडो यो लिधीयते॥ ढेया तालमितामात्राः प्रबंधे
स्वैः समस्तः इति दंवकलक्षणं॥ अथ कैवाडलक्षणं॥ कैवाडः सार्थकैः पाठैरर्थहीनैरिति द्विधा॥ शुद्धः शुद्धैस्तु पा
टैः स्यान्मिश्रो मिश्रैर्निगद्यते॥ उद्ग्राहश्च ध्रुवः पाठैर्न्यासो पच सवेद्वहो॥ इति कैवाडः॥ अथ स्वरकरणानि॥ कर
णानिमयोक्तानि नवसंख्यामितानि वै॥ द्वयं तेषु स्वरैर्वद्धं प्रोच्यते विशदाकृतिः॥ अथ मं स्यात् द्वितीयकः स्यात् ध्रुवस्तत्र
सकृत्पतः॥ प्रतिमंठः मदालेगेगेयोगायकमामधुक्रुगीवा॥ विषम सम येन्या सोन्यासांशसंयुतः॥ तत्रोद्ग्राहाद
ऽद्भुमतं गेयं सद्भुतसंगितिः॥ आसेहेवावरेदोहे द्रुतागतिनिरूपता॥ संवारिगुणपु क्षेपतः॥ द्वगेवपशस्यते च दुष्मि